

Slijedeći dobro utabane tragove britanske antropologije, koja je od svojih početaka putovala preko mora, dvojica suvremenih britanskih istraživača, antropolog Miller i sociolog Slater, istraživački su rad locirali na većemu

Daniel Miller, Don Slater, The Internet, An Ethnographic Approach, Berg, Oxford - New York 2000., 224 str.

od dva karipska otoka u sastavu države Trinidad i Tobago. Putnička tradicija britanske antropologije nameće se kao referencija ne toliko zbog zavisti domaćeg istraživača koji luta samo predjelima vlastite domovine ili pak vlastita uma, koliko zbog "globalnog karaktera" teme istraživanja naznačene u naslovu knjige dvojice autora: *The Internet, An Ethnographic Approach*. Svojevrsno "opravdanje" putovanja u zemlju Drugih — čija bi kritika mogla govoriti o podržavanju egzotičnosti ili se pitati za razloge odabira istraživačkoga terena — krije se u smještanju globalne teme u zemljopisno, društveno i kulturno "stvarni" etnografski teren. Nije, naime, sasvim bio u pravu Nicholas Negroponte, koji u knjizi *Being Digital* (1995) prepričava poznatu sličicu iz stripa na kojoj pas drugomu psu šalje elektroničku poruku koja na neki način sumira brojne analize i pokušaje određenja kulture Interneta: "Na Internetu nitko ne zna da si pas". Negroponte tomu dodaje: "I ne znaju gdje si". Kako nastoje pokazati Miller i Slater "Internet" nije, ili nije samo, virtualni prostor u kojemu je virtualnim stanovnicima na volju prepuštena igra s identitetima, pa tako i podrijetlom ili mjestom življenja, konstruiranje i dekonstruiranje rodnih / klasnih / rasnih i inih osobina, preskakanje iz jedne uloge u drugu ili istodobno "obnašanje" više uloga. Upravo na razlici naspram uvelike prevladavajuće literature o Internetu, koja u njemu vidi potencijal virtualnog prostora, autori grade mnogo "prizemlju" priču o Internetu kao o "velikom broju novih tehnologija koje koriste različiti ljudi na različitim lokacijama stvarnoga svijeta".

Zbog ogromne privlačnosti "kompjutorski posredovanih svjetova", koji omogućuju svojevrsnu primjenu filozofskih postavki o nestalnosti, fluidnosti, konstruiranosti identiteta, o njegovoj pluralnosti i o paralelnim stvarnostima, o arbitrarnosti značenja, hipertekstualnosti (Sherry Turkle, 1996) ostajala je po strani uklopljenost Interneta u svakodnevni, "materijalni", "stvarni" život pojedinaca koji se na razne načine i s različitim pretpostavkama koriste novim elektroničkim komunikacijskim sredstvima. Millerova i Slaterova knjiga jedna je od prvih koja se bavi Internetom opisujući određenu skupinu ljudi — stanovnike četiri stambena područja grada Chaguanasa — i različite načine njegova korištenja, te nastojeći ispitati koje funkcije one ispunjavaju, kakvo je njihovo značenje za korisnike, kakve se veze i odnosi uspostavljaju komunikacijom *on-line*, ujedinjenom s *off-line* svijetom.

Knjiga je podijeljena u sedam većih cjelina sa zaključcima istraživanja na samome početku. Slijedi "pregled" etnografske lokacije, "Interneta na Trinidadu", u kojemu autori naglašavaju relativno veliku raširenost njegova korištenja (članovi trećine ispitanih kućanstava redovni su korisnici) te još više izrazito pozitivan stav prema Internetu. Ostala se poglavlja bave pojedinim aspektima istraživane teme. Intervjui s korisnicima pokazuju kako i u kojoj mjeri *on-line* komunikacija, prije svega elektronička pošta, jača rodbinske veze, vrlo često one prekomorske budući da veliki broj članova trinidadskih obitelji živi privremeno ili trajno u drugim zemljama, SAD-u, Velikoj Britaniji i drugdje. Teme poglavlja pod naslovom "Međuljudski odnosi" jesu i prijateljska dopisivanja, Internet-kafići te relativna učestalost upoznavanja budućih bračnih parova putem *chata*. Četvrto poglavlje "Biti Trini i predstavljati Trinidad" nastoji, između ostaloga, pokazati opravdanost smještanja istraživanja Interneta u stvarni zemljopisni i nacionalni prostor. Brojni korisnici, i individualni i institucijski, vrlo često putem Interneta predstavljaju otok na kojemu žive ili, bolje reći, pripadnost Trinidadu važna je točka njihova

elektronička djelovanja. Zanimljiva je i velika popularnost *chata*, koja navodi autore da taj oblik elektroničke komunikacije — takozvano čavrljanje — predstave izrazito prikladnim i karakterističnim za stanovnike Trinidada i njihove rođake u drugim dijelovima svijeta. Peto i šesto poglavlje bave se aspektima političke ekonomije vezane za Internet te takozvanim *e-commerceom*, tj. *on-line poslovanjem*: autore ovdje zanima i sofisticiranost izrade web stranica, rad reklamnih agencija i slično. Posljednje, sedmo poglavlje — nakon kojega je još objavljen i dodatak, zatim mali rječnik termina, bibliografija i indeks pojmova — bavi se internetskim praksama religijskih zajednica na Trinidadu: izradom web stranica, korištenjem e-maila i *chata* u vjerskoj komunikaciji.

Knjiga ima i elektronički "dodatak" na stranicama www.ethnonet.gold.ac.uk na kojima su objavljeni slikovni materijali i linkovi na stranice o kojima se u knjizi govori. Elektronička komunikacija, koju su među čitateljima knjige nastojali autori potaknuti, ne čini se, s obzirom na relativno mali broj pristiglih poruka, izrazito uspješnom, ali upućuje na već prilično raširenu praksu novog oblika interakcije autora i čitatelja. Ona istodobno upućuje na elektroničke mogućnosti etnografskog terenskog istraživanja i metodologije. Kao regionalna etnografska studija o Internetu, tj. o društvenim praksama njegova korištenja u "realnom" prostoru i njegove uklopljenosti u svakodnevne živote pojedinaca, knjiga *The Internet, An Ethnographic Approach* čini se mogućim prethodnikom jedne relativno nove antropološke / etnološke teme.

Iva PLEŠE

Alberto Capatti, Massimo Montanari, La cucina italiana, Storia di una cultura, Laterza, Roma - Bari 2000., 408 str.

Već imena dvojice talijanskih autora knjige *La cucina italiana*, prvi puta objavljene 1999. godine, upućuju na kulturološki aspekt teme određene naslovom. Massimo Montanari, sveučilišni profesor u Bologni i kulturni povjesničar, autor je i urednik poznatih naslova

iz područja kulture i povijesti prehrane (između ostaloga pisao je o prehrambenim navikama u Evropi, promjenama koje su se unutar tog aspekta čovjekova života događale kroz vrijeme i prostore, o seoskoj prehrani u srednjemu vijeku, a zajedno s francuskim povjesničarom Jeanom Luisom Flandrinom objavio je knjigu o kulinarskoj povijesti od antike do današnjice, te s Jacquesom Le Goffom knjigu o kulturi hrane), a Alberto Capatti se također u svojim radovima bavio i kulturološkim aspektima prehrane i prehrambenih navika. Knjiga o kojoj je ovdje riječ objavljena je u ediciji pod naslovom *Storia e Società* (Povijest i društvo), a nosi podnaslov koji čitatelja usmjerava prema posebnom načinu bavljenja jednom nacionalnom kuhinjom: *Storia di una cultura* (Povijest jedne kulture).

Nastojeći, između ostaloga, pokazati da ni veliko gastronomsko bogatstvo i raznolikost Italije, mnoštvo takozvanih regionalnih kuhinja, načina pripreme jela i odabir namirnica, kao ni povijesna teritorijalna i politička rascjepkanost zemlje, ne niječu postojanje *talijanske* kuhinje (istina ne jedinstvene već složene od raznolikih elemenata), autori ispisuju gotovo četiri stotine stranica posvećenih složenom *identitetu* kuhinje stanovnika Italije. Koristeći razne povijesne dokumente, putopise, izvještaje, književna i autobiografska djela, pa i djela iz područja likovnih umjetnosti, autori u devet opsežnih poglavlja predstavljaju čitatelju povijest prehrambenih navika, načine pripremanja jela, načine konzumiranja hrane, brojnost prehrambenih artikala koji se u Italiji koriste od davnina, promjene u prehrambenim običajima. Osim toga *priču o kuhinji* smještaju u širi društveni, zemljopisni, klimatski i kulturni kontekst baveći se i *fizičkim te duhovnim prostorom* Italije, klasnim i regionalnim razlikama kuhinja, oblikovanjem ukusa tijekom povijesti, receptima, tehnologijom pripreme i konzerviranja jela, usporedbama s kuhinjama drugih zemalja i naroda određenoga povijesnoga razdoblja.